

Asia: U 74/2025 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan kilpailukykyrahaston perustamisesta, mukaan...pe 20.2.2026 klo 9.00 (U 74/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Jyrki Niemi

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Komissio on osana vuosien 2028–2034 monivuotista rahoituskehystä (MFF) antanut ehdotuksen Euroopan kilpailukykyrahastoa koskevaksi asetukseksi. Rahaston tavoitteena on vahvistaa unionin kilpailukykyä, teknologista ja teollista johtoasemaa sekä strategista autonomiaa kokoamalla useita nykyisiä rahoitusohjelmia ja -välineitä yhdeksi strategiseksi kokonaisuudeksi. Rahastolla pyritään yksinkertaistamaan EU-rahoituksen rakennetta, vahvistamaan investointien vipuvaikutusta sekä keskittämään rahoitusta unionin poliittisiin painopisteisiin.

Tässä lausunnossa tarkastellaan komission kilpailukykyrahastoehdotusta maa- ja elintarviketalouden sekä maatalouspolitiikan näkökulmasta. Kilpailukykyrahasto ei ole muodollisesti yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) väline, mutta siihen sisältyy oma politiikkaikkuna, johon on varattu noin 20 miljardia euroa maatalouden, biotalouden, elintarvikealan, terveyden ja bioteknologian kehittämiseen. Rahaston toimeenpanolla voi siten olla vaikutuksia maatalouspolitiikan rakenteeseen, rahoitukseen ja ohjaukseen.

2 Lausunto

Maatalouden ja biotalouden sisällyttäminen osaksi Euroopan kilpailukykyrahastoa laajentaa tarkastelukehystä perinteisestä maatalouspolitiikasta teolliseen ja investointipoliittiseen näkökulmaan. Yhdennetty rahoitus ja yhteiset säännöt voivat nopeuttaa investointien siirtymistä tutkimuksesta markkinoille, mikä on merkittävää esimerkiksi ruokateknologian, elintarviketurvallisuuden ja innovatiivisten maatalousratkaisujen näkökulmasta. Samalla on kuitenkin olennaista arvioida, miten tämä kehys vaikuttaa alkutuotannon asemaan, arvoketjujen toimintaan sekä maatalouden taloudelliseen ja alueelliseen rakenteeseen.

Kilpailukykyrahaston tavoitteena on vahvistaa unionin strategista autonomiaa. Maa- ja elintarviketalouden osalta tämä liittyy ruokaturvaan ja kriittisten tuotantopanosten saatavuuteen sekä tuotannon energia- ja panosomavaraisuuteen. Maatalous on energiaintensiivinen toimiala, ja energian hinnan vaihtelut heijastuvat suoraan tuotantokustannuksiin ja kannattavuuteen. Strategisen autonomian näkökulmasta on perusteltua tarkastella maataloutta osana laajempaa kilpailukyky- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Mikäli rahaston painopisteisiin sisältyy puhdas siirtymä ja strategisten riippuvuuksien vähentäminen, jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että maatalous ei jää energiasiirtymässä muiden toimialojen kehityksen seuraajaksi. Rahaston tulisi mahdollistaa rahoitus maatalojen energiaomavaraisuutta ja

19.2.2026

energiatehokkuutta lisääville investoinneille, kuten uusiutuvan energian tuotantoon, energian varastointiin ja tuotantoprosessien tehostamiseen. Samoin olisi perusteltua tukea lannoiteomavaraisuutta sekä maataloustuotannon yleistä kriisinkestävyyttä. Näillä toimilla on suora yhteys sekä kilpailukykyyn että huoltovarmuuteen.

Ehdotuksen oikeusperustaan sisältyy SEUT 43(2) artikla (yhteinen maatalouspolitiikka). Tämä merkitsee, että kilpailukykyrahastolla voidaan rahoittaa myös toimia, jotka kuuluvat maatalouspolitiikan toimivaltaan. Maa- ja elintarviketalouden kannalta keskeinen kysymys on, muuttaako rahasto käytännössä CAP:n ja investointipolitiikan välistä tasapainoa?

Rahasto mahdollistaisi tuotannon käynnistämistuen, strategisesti merkittävien hankkeiden tukemisen, infrastruktuuri- ja tuotantoinvestointien rahoittamisen sekä taannehtivan rahoituksen. Ehdotuksen perusteella kyse ei ole pelkästään strategisen tason ohjelmasta, vaan rahaston vaikutukset voivat ulottua myös alue- ja yritystasolle. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa osa maatalouden investointituista siirtyy CAP:n jaetusta hallinnosta suoraan komission hallinnoimaan välineeseen. Tällöin kansallinen liikkumavara maatalouspolitiikan toimeenpanossa voi kaventua, investointitukien alueellinen kohdentaminen voi heikentyä ja maatalouspolitiikan kokonaisuus hajautua kahteen erilliseen rahoituskanavaan.

Koska rahaston oikeusperustaan sisältyy SEUT 43(2) artikla, on erityisen tärkeää arvioida, syntyykö maatalouden investointien osalta päällekkäistä toimivaltaa CAP:n ja kilpailukykyrahaston välille. Mikäli samankaltaisia investointeja voidaan rahoittaa useasta välineestä, on olemassa päällekkäisen rahoituksen ja hallinnollisen monimutkaisuuden riski, vaikka rahaston tavoitteeksi on asetettu yksinkertaistaminen ja parempi koordinaatio. Yksinkertaistamistavoitteen toteutuminen edellyttää selkeää työnjakoa, yhteensopivia sääntöjä ja läpinäkyvää koordinaatiota eri rahoitusvälineiden välillä.

Ehdotuksessa ei ole täsmennetty, missä määrin kilpailukykyrahaston kautta myönnettävä rahoitus olisi valtioneuvoston sääntöjen piirissä. Maa- ja elintarviketaloudelle tämä on keskeinen kysymys, koska maatalous- ja elintarvikealan investoinnit ovat herkkiä kilpailuasetelmille. Tuotantotukien epäsymmetrinen käyttö voi vääristää sisämarkkinoita ja jäsenvaltioiden kyky yhdistää kansallista ja EU-rahoitusta vaihtelee. Jos rahaston kautta voitaisiin myöntää tukea väljemmin ehdoin kuin CAP:ssa tai valtioneuvoston päätöksessä, seurauksena voi olla kilpailun vääristyminen jäsenvaltioiden välillä.

Komissio ehdottaa, että rahoituksen kohteet, tukiprosentit ja arviointikriteerit määriteltäisiin työohjelmissa, joissa jäsenvaltioilla olisi pääosin neuvonantava rooli. Maa- ja elintarviketalouden näkökulmasta tämä voi merkitä rajallista kansallista vaikutusmahdollisuutta rahoituksen painopisteisiin, epävarmuutta siitä, miten esimerkiksi ruokaturva, alkutuotanto tai maaseudun erityisolosuhteet huomioidaan. Myöntökriteerien osalta on tärkeää huomioida jäsenvaltioiden erilainen maatalouden rakenne. Suomen maatalous perustuu pääosin perheviljelmiin, ja alan tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan volyyymi on tyypillisesti pienempi kuin monilla muilla toimialoilla.

Mikäli rahoitus kohdentuu ensisijaisesti suuriin konsortioihin tai merkittävää omarahoitusosuutta edellyttäviin hankkeisiin, voi seurauksena olla, että

19.2.2026

perheviljelmävaltaisissa maissa toimijat jäävät heikompaan asemaan. Lisäksi maatilojen hallinnolliset resurssit osallistua laajoihin, kilpailullisiin hakumenettelyihin ovat rajalliset. Mikäli rahastolla rahoitetaan myös yrityskohtaisia investointeja, tulisi hakumenettelyjen olla hallinnollisesti kevyitä ja suhteutettuja tuensaajien kokoon. Muutoin on vaarana, että rahoitus keskittyy suuriin toimijoihin ja teolliseen mittakaavaan alkutuotannon kustannuksella.

Kilpailukykyrahaston perustaminen tapahtuu samanaikaisesti vuosien 2028–2034 monivuotista rahoituskehystä koskevien neuvottelujen kanssa. Maa- ja elintarviketalouden näkökulmasta keskeistä on, miten rahaston rahoitus suhteutuu yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) rahoitukseen ja toimivaltarakenteeseen. Jos maatalouden investointeja siirretään merkittävästi kilpailukykyrahaston piiriin, seurauksena voi olla painopisteen siirtyminen tulotuista investointien ja tuotantokapasiteetin vahvistamiseen, rahoituksen siirtyminen jaetusta hallinnosta suorempaan komission ohjaukseen sekä muutos jäsenvaltioiden ja komission välisessä vastuunjaossa. Tällainen muutos ei ole itsessään myönteinen tai kielteinen, mutta sillä on merkittäviä vaikutuksia maatalouspolitiikan rakenteeseen, ennakoitavuuteen ja ohjattavuuteen.

Jatkovalmistelussa on tärkeää arvioida, miten eri rahoitusvälineet täydentävät toisiaan, säilyykö politiikkakokonaisuus johdonmukaisena, ja millä tavoin jäsenvaltioiden rooli maatalouspolitiikan toimeenpanossa määritellään uudessa rakenteessa.

3 Lausunnon tiivistelmä

Komission ehdotus Euroopan kilpailukykyrahastosta voi vaikuttaa merkittävästi maa- ja elintarviketalouden rahoitusrakenteeseen ja maatalouspolitiikan toimivaltatasapainoon. Rahasto mahdollistaisi maatalouden investointien rahoittamisen osin CAP:n ulkopuolella, mikä voi muuttaa tulotukien ja investointien välistä painotusta sekä siirtää ohjausta komissiolle. Keskeisiä kysymyksiä ovat valtioneuvostojen soveltaminen, jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuudet työohjelmissa, maatalouden energia- ja panosomavaraisuuden sekä kriisinkestävyuden huomioiminen rahoituksen painopisteissä, myöntökriteerien soveltuvuus perheviljelmävaltaiseen maatalousrakenteeseen sekä sekä kilpailukykyrahaston ja CAP:n välinen työnjako. Muutoksen vaikutukset riippuvat siitä, miten rahoitusvälineet sovitetaan yhteen ja miten politiikkakokonaisuuden johdonmukaisuus ja hallinnollinen selkeys turvataan.

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 19.02.2026 klo 09:47:30.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Jyrki Niemi

Jyrki Niemi, Susanna Lahnamäki-Kivelä, Pasi Rikkonen

Liitteet:

Tiedoksi: